

Algama, alustama ja algatama

Tiina Leemets

Kolm sõna pealkirjas on tihedalt seotud ja kohati kattuva tähendusega, ent igäihe puhul tasub meeles pidada mõnd eripära.

Kui Arno isaga koolimajja jõudis

Taas alustab lustakas ja suvine televiktoriin „Eesti mäng“. Kauaoodatud „Kättemaksukontori“ ubiuus hooaeg alustab täna kell 20.30. Jooga hooaeg alustab 6. oktoobril kell 19.30 kultuurihalli saalis. Arhitektuurikursused gümnasistidele alustavad taas. Väikelaste loodushommikud alustavad taas! Škoda autoloos alustab jälle!

Seesuguseid näiteid *alustama*-sõna kohta leiab põgusa veebiotsinguga rohkesti. Televaataja kuuleb neid sedavõrd tihti, et ei pruugi enam mõeldagi, kui loogiline kuuldu õieti on. Just uute telesarjade ja sariürituste tutvustamisel on *alustama* saanud omamoodi moesõnaks. Meenutame aga „Kevade“ algust: tunnid olid juba *alanud*, mitte *alustanud*.

2018. aasta õigekeelsussõnaraamat annab näited kolme võimaliku rektsiooni kohta: *on aeg alustada uut elu* (mida); *alustame päris algusest* (millest); *alustas kõnet tervitustega* (mida millega). Kõigi näitelausete taga on elav tegija. Kasutus on võimalik ka elutu alusega, kui see viitab inimkollektiivile: *koolid alustavad tööd 1. septembril; teatrid alustasid uut hooaega*.

Ranges kirjakeeles peaks *alustama* järel tegevust väljendama sihitis: *alustab uut elu, kõnet*. Määrusega saab täpsustada tegevuse alustamise viisi, aega või kohta. Vabamas pruugis kohtab sihitise asemel ka kaasäitlevas käändes määrust, nt *meeskond alustas treeningutega* (= treeninguid) *aprillis*.

Elusa tegija korral on *alustama* sihitiseta võimalik, kui selle saab konteksti põhjal juurde mõelda. Näiteks korraldus *alustage* (harjutuse tegemist) või lubadus *alustan homme* (tööd). Aga mida alustab saade, hooaeg, loosikampaania või muu üritus?

Võib-olla on tõuke andnud inglise keel, kus sõnad *begin* ja *start* tähendavad mõlemad nii 'algama' kui ka 'alustama'. Sellele viitab ka teinekord kuuldav „sari stardib“. Teisalt on *algama*-sõna küll kasutatud ka alustamise kohta (*tuleb otsast alata, uut elu alata, käsklus „harjutust alga“*), siin ei ole tähenduse ja enesekohasuse piir järgalt paigas.

Igal juhul oleks päris värskendav, kui keegi vahelduseks lubaks, et mõni sari või kursus **algab** nüüd, **tuleb taas** või **jätkub** pärast suvevaheaega. Ka film algab pärast uudiseid ja jätkub, mitte ei jätka reklaamipausi järel.

Erakond algatas umbusaldusavalduse ja alustas allkirjade kogumist

Ühel hommikul öeldi raadiouudistes õnnetust kommenteerides, et ringkonnaprokuratuur *algatas juhtunu uurimiseks kriminaalmenetlust*. Ajalehe veebiväljaandes oli samal hommikul kirjas, et ringkonnaprokuratuur *alustas juhtunu uurimiseks kriminaalmenetluse* (hiljem oli teksti parandatud: *alustas kriminaalmenetlust*). Menetlusi alustatakse või algatakse sageli, aga kumb sõna ja käänne on õige?

Alustada saab mis tahes tegevust või protsessi, Sõnaveebi portaalis on *alustama* tähendus '(esimest korda, uuesti) midagi tegema hakkama, mingi tegevusega algust tegema', sõnal *algatama* aga 'milleski initsiatiivi osutama, mingit tegevust käivitama'. Alustamine ja algatamine ei ole üks ja sama, kuid menetluse kohta saab kasutada mõlemat.

Menetlus on neis lausetes sihitis. Omastavas või nimetavas käändes täissihitist kasutatakse siis, kui lause on jaatav, öeldisega väljendatud tegevus tulemuslik ning sihitis väljendab tervikut. Need tingimused on täidetud, seega on reeglipärane käänne omastav: *algatas menetluse*.

Arvestada tuleb aga veel üht tegurit. *Alustama* on partitiivverb ehk tegusõna, millega koos saab kasutada üksnes osastavas käändes osasihitist. Samasugused on *armastama, kartma, nägema, kohtama, puudutama, harrastama, lugema, pildistama, aitama* ja paljud teised. Isegi lõpetatud tegevuse kohta ei saa öelda **alustasin töö, *olen raamatu lugenud* või **aitasin sõbra*. Täissihitis on võimalik siis, kui sellise tegusõna juurde kuulub abimäärsõna (*olen raamatu läbi lugenud*) või lõpetatust näitav määrus (*aitasin sõbra püsti*).

Niisiis: prokuratuur *algatas menetluse*, aga *alustas menetlust*, politsei *algatas juurdluse* ja *alustas juurdlust*.